

„PAVASARIO DIEVAS“ PERGRUBIS

Dainius RAZAUSKAS

Straipsnis tiesiogiai tęsia ankstesnį („Jurgis – pavasario dievas: šv. Jurgio įvaizdžio kilmė ir vieta mitinėje terpėje“), kuriame buvo apžvelgta šv. Jurgio vaizdinio kilmė ir vieta aplinkinių slavų, iš kurių jis perimtas, bei ypač baltų, lietuvių mitologijoje. Jurginės neabejotinai perėmė senosios pavasario šventės (kelių?) pa-pročius, kurioje garbinta kažkokia atitinkama dievybė, o Simonas Daukantas ją įvardijo Jore, sutapatino su Patrimpu iš prūsų Romuvos trejybės ir pavadino „pavasario dievu“. Tačiau paskubėta aną straipsnį paskelbti paskutiniu iš Jurginių vaizdiniam skirtu ciklo – mat esama dar vieno pretendento į „pavasario dievo“, šv. Jurgio pirmtako, titulą: tai vadinamasis Pergrubis. Jam šis straipsnis ir skirtas. Straipsnyje peržvelgiami pagrindiniai (visi?) šaltiniai ir tyrinėjimai, minintys bei interpretuojantys Pergrubio vardą bei funkcijas ir įvertinamos pateiktosios interpretacijos. Neabejotina viena – Pergrubis tikrai yra „pavasario dievas“, todėl negali būti apeinamas nagrinėjant „pavasario mitologiją“ ir jos atstovus.

Reikšminiai žodžiai: Pergrubis (Pergrubrius, Pergrubius, Pergubrius); „pavasario dievas“; lietuvių, baltų mitologija.

■ Taigi, Simonas Daukantas „Būde“ Jorę pavadino „pavasario dievu“, vardą kildino iš bendrinio žodžio *jorė* ‘žaluma’ ir tapatino su jaunučiu Patrimpu iš Romuvos dievų trejybės (vadindamas jį *Trimpa*):

Antrasis stabas antrajame uokse buvęs grakštus jaunikaitis, galva jo varpų vainiku apklėsta, veido linksmo, vadinę Trimpa, arba Drimba, kaip patarlėj šiandien dar yra sakoma: „eik sau po Trimpų“, arba Jore, beje: pavasario dievu, laimės davėju, įkūrėju pakajaus [taikos], brandos ir gausumo, globėju gyvulių, orės ir javų; kaip Perūnas buvęs šilimos dievu, taip šis vaisiaus. [...] Vadino jį, kaip sakiau, Jore, nesgi kožnas žino, jog pavasarį, sniegui padribus, kad kielė ledą išspiria, tad pasirodo lauke ir krūmuose Jorė, beje, žalesa ir t. t.¹

Tačiau kalbėdamas apie senovės lietuvių šventės Daukantas pavasarį įsmeninanti Jorę paminė darsyk ir sutapatina su kita senovės lietuvių (ir kitų baltų?) dievybe, lietuviškai dabar paprastai vadinama Pergrubiu:

Pirmoji šventė buvo pavasario, Trimpos, arba Jorės švente vadinama, kurią, kielei ledą išspyrus ir žiemai padribus, šventino tokiu būdu. Visų pirma kožnoj apygardoj, žiemai padrimbant, visas svietas tiekės visuotinai, alų darė, pyragus, žuvį, mėsą kepė, paskui su savo Dievo dovana susirinko į ertus namus, regis, pirmąją dieną balandžio mėnesio. Tuo tarpu mergaitės pasipuošusios išėjo anksti iš kiemo į girių rytų linkan, lig tenai pirmieji saulės spinduliai tvyksterėjo, jos persidariusios į

baltus drabužius, basos grįžo namo dainuodamos ir skelbdamos, jog pavasarį sutikusios, visos linksmos šokinėdamos ir ratuodamos; parėjusios į tą kiemą, kuriame visi buvo susirinkę, apreiškė namiškiams ir susiedams linksmą Jorę, arba pavasarį, kurie, prasidžiugę ta linksma naujiena, suėjo į vidų, kame žynys, taip vadinamas kunigas, midaus kaušą, ant stalo, arba skomio, stovintį, paėmęs, tuos žodžius sakė: „Oi viešpatie Dieve, mūsų Pergrūdį Perūne, kursai savo galybe sunkią žiemą nuo mūsų pavarei, teikis mums javus mūsų sėtuosius ir sėtinuosius vykinti, idant, jais džiaugdamies, tave garbintumėm, augink šakeles į šakas dėl ūksmės žmogui ir gyvuliui, lapodink medžius, kraudink žiedus, mezgink vaisius ir brandink, idant žmonės, gyvuliai, bitės ir paukščiai gautų sau peną ir, tuo džiaugdamos, tave garbintų. Želdink žoles, veją, puikas ant visos žemės, mes dabar tavęs meldžiam širdingai.“²

Pergrubis (įžvalgiai sutapatintas su Perkūnu, *Perūnu*³) čia savaip interpretuotas kaip *Pergrūdis*. Šis *Pergrūdis*, kursai pavasarį parveda ir žolę želdina, javus laimina, Daukanto savo ruožtu sutapatinamas su tuo pačiu Romuvos trejybės Patrimpu, kaip ir Jorė, užtat *Pergrūdžio paveikslas* buvo jaunas bernelis, galva jo su varpų vainiku apklėsta⁴. Daukanto išmone, senovės lietuviai jį vadino *Pergrūdžiu* nuo žodžių *perėti* ir *grūdas* dėl to, jog jis globė javus ir vaisius⁵.

1 DkR I: 502–503, plg. 541; taip pat žr. LM I: 157–158. Patrimpo bruožai šv. Jurgyje, beje, išvelgiami ir pastaraisiais laikais (San’ko 2010: 62–63).

2 DkR I: 539–540, dar žr. 541, 543.

3 Razauskas 2018: 19–21.

4 DkR II: 33.

5 DkR I: 491; LM I: 149; žr. Balsys 2010: 75.

Iš istorinių šaltinių Pergrubis pirmąsyk paminėtas vadinamojoje „Sūduvių knygelėje“ (apie 1520–1530), vardijant įvairius (kryžiuočių Sembon perkeltų) sūduvių dievus su jų funkcijomis, trumpai drūtai: *Pergrubrius der lest wachsen laub und gras* „Pergrubrius – augina lapus ir žolę“ (skirtinguose nuorašuose pasitaiko vardo variantai *Pergrubius*, *Pergubrius* ir pan.); toliau priduria: *Das erste fest irer heiligung halten sie ehe wann der pflug ausgehet. Das Fest heissen sie die heiligung Pargrubrij* (var. *Pergrubri*, *Pergrubij*, *Pergubri*) „Pirmoji jų aukojimo šventė švenčiama prieš išeinant su plūgu į laukus. Šią šventę jie vadina Pergrubriaus aukojimu“ ir jos metu į jį kreipiasi: *du grosser mechtiger Gott Pargrubrius* (var. *Pergrubrium*, *Pergubrium*) *du treibest den winter hinweg vnd gibst In allen landen laub vnd gras, wir bitten dich, du wollest unser getreide auch wachsen lassen vnd dempffen alles vnkraut* „O didysis ir galingasis dieve Pergrubriau, tu išgeni žiemą ir gražini visam kraštui lapus ir žolę, mes prašom tavęs, kad tu augintum ir mūsų javus ir užgožtum visas piktžoles“ (paskui nuorašuose dar minimos vardo lytys sg. acc. *Gubrium* ir *Guberium*)⁶. Akivaizdu, kad Pergrubis – „pavasario dievas“. (Beje, kadangi čia visi daiktavardžiai, išskyrus *Gott*, rašomi mažąja, tad ar netiktų ir vertime *Dievą* rašyti didžiąja? Ypač atsižvelgiant į aptartą galimybę jį esant ne šiaip „pavasario dievą“, o pavasarinę Dievo apraišką, pavasarį pasireiškiantį Dievą.)

Jonas Maleckis-Sandeckis veikale „Apie senovės prūsų, livoniečių ir kitų kaimyninių genčių religiją ir aukojimus“ (apie 1551) pasako daugiau: *Die Georgij sacrificium facere solent Pergrubrio, qui florum, plantarum, omniumque germinum Deus creditur* „Jurgio dieną paprastai aukoja Pergrubriui, kuris laikomas gėlių, augalų ir visų vaisių dievu (Dievu?)“, ir jį pašlovindami gieda: *Tu (inquit) abigis hyemem, tu reducis amoenitatem ueris: per te agri at horti uirent, per te nemora et sylvae frondent* „Tu išveji žiemą, tu sugrąžini pavasario žavesį. Tavo dėka pražysta laukai ir sodai, tavo dėka sužaliuoja girios ir miškai“; ir toliau dar tarp garbinamų dievų su trumpai nusakytomis jų funkcijomis pasakoma: *Pergrubrium, deum ueris* „Pergrubrių, pavasario dievą“⁷.

Jonas Lasickis savo pagarsėjusioje knygelėje „Apie žemaičių, kitų sarmatų bei netikrų kriš-

čionių dievus“ (apie 1582) seka ankstesniais šaltiniais ir keliomis esminėmis smulkmenomis juos papildė: *Die Georgii sacrificium faciunt Pergrubrio, qui florum, plantarum omnique germinum deus creditur* „Jurgio dieną jie aukoja Pergrubriui, laikomam gėlių, augalų ir visų vaisių dievu“; ir aukodami jo garbei gieda: *Tu, inquit, abigis hyemem, tu reducis amoenitatem veris, per te agri et horti vigent, per te nemora et sylvae frondent* „Tu nuveji žiemą, tu gražini pavasario mielumą, per tavo laukai ir sodai žydi, per tavo girios ir miškai sužaliuoja“; ir, vardydamas įvairių dievų funkcijas bei reikšmes, priduria: *Pergrubrium veris* „Pergrubrijus – pavasario“⁸.

Motiejus Strykovskis „Lenkijos, Lietuvos, Žemaičių ir visos kronikoje“ (1582) vėl primena, jog tarp žymiausių lietuvių garbintų dievų buvo *Pergrubius, bóg ziół, jarzyn i trawy* „Pergrubius, žalumynų, daržovių ir žolės dievas“; *W Prusiech zaś w Sambiej, którą ziemię zowią po niemiecku Suda-wen, Samland i okolo Insterborku, Ragnety i w Kur-lanskiej ziemi chłopstwo sielskie, którzy są wszyscy Żmodzinowie i żmodzkim językiem aż do Królewca, com sam słyszał i widział, mówią, mają swoje święto, które zowią Pergrubri, na wiosnę, skoro śniegi zginą, iż już czas orać, a trawa się też ukazuje* „O Prūsijoje, Semboje, žemėje, vokiškai vadinamoje Sūduva, [taigi] Semboje ir apie Įsručių, Ragainę ir Kuršę kaimiečiai – kurie visi yra žemaičiai ir žemaitiškai ligi pat Karaliaučiaus, kaip pats girdėjau ir mačiau, kalba – turi savo šventę, kurią vadina Pergrubrio, pavasarį, kai tik sniegai nutirpsta ir jau metas arti bei pasirodo žolė“⁹.

Jonas Bretkūnas „Prūsų krašto kronikoje“ (1588) kartoja sūduvius garbinus „Pergubrių, kuris buvęs žemės augmenijos dievas, jis auginęs lapus ir žolę“ (*Pergubrius sol sein ein Gott des Erdengewechs, der laub vnd gras lies wachsen*); vieną iš dviejų didžiausių savo kalendorinių švenčių „jie vadino Pergubriaus švente ir ją šventė kasmet pavasarį, prieš išeidami į laukus su plūgu“ (*heissen sie das Fest Pergubrij vnd hieltens iehrlich im Fruling, ehe der pflug außging*), kreipdamiesi: *Pergrubrius du großmechtiger Gott, der du den Winther wegtreißest, vnd gibest in allen landen laug vnd gras, wir bitten dich du wollest vnser getreidich auch lassen wachsen, vnd dempffen alles vnkrautt*

6 BRMŠ II: 128–130, 144–145 ir 146; vertė Vytautas Balaišis ir Sigita Plaušinitis. Žr. Laurinkienė 1996: 64, 77; Balsys 2010: 72–74.

7 BRMŠ II: 203, 208; vertė Eugenija Ulčinaitė. Žr. Laurinkienė 1996: 65–66; Balsys 2010: 74.

8 Ališauskas 2012: atitinkamai 122, 123, tada 122–124, 125 ir 124, 125; plg. BRMŠ II: 586, 599; taip pat Lasickis 1969: 28, 46 ir 29, 47; žr. Jonynas 1984: 101; Kudirkas 1997: 8–9.

9 BRMŠ II: 512, 515; vertimas mano, pg. Dominyko Urbo vertimą 545, 549.

„Pergrubriau, tu galingasis dieve, tu, kuris nuvarai žiemą ir visiems kraštams suteiki lapus ir žolę, mes prašome tave, kad tu mūsų javus auginti ir visokias piktžoles naikinti teiktumeis“¹⁰.

Aleksandras Gvanjinis „Europinės Sarmatijos kronikoje“ (1611) perpasakoja, jog vietos gyventojai „Prūsijoje, Semboje, apie Įsrutį, Ragainę ir kitur turi šventę, kurią vadina Pergrubio“ (*w Prusiech zaś, w Sambii i okolo Instemborku, Ragne-ty, etc. mają swoje święto, które zowią Pergrubi*) ir kurios metu viršaitis meldžiasi: *O Westpocie Dewe Musu Pergrubios, etc. to jest: O wszechmogący boże nasz Pergrubiusie etc., dziękujemy iż zimę odegnawszy, lato nam przywracasz, a prosimy abyś nam żyzny rok dał* „O viešpatie dieve mūsų Pergrubi, t. y.: O visagali mūsų dieve Pergrubi ir t. t., dėkojame, kad, išvaręs žiemą, vasarą mums gražini, ir prašome, kad mums derlingus metus duotumei“¹¹.

Kristupas Hartknochas („Senoji ir naujoji Prūsija“, 1684), Ambraziejaus Jonyno duomenimis: „Pakartoja jau ligi jo žinomą Pergubrio, pavasario orės pradžios šventę kovo 22 d., ir pateikia į šią dievybę kalbėtos maldos pradžią *O weszpocie Dewe musu Pergubrios*, patikslindamas, kad tai esanti ne senųjų prūsų, o lietuvių formulė.“¹²

Matas Pretorijus savo veikale „Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla“ (XVII a. pabaiga) sunkiai lietuviškai skambantį vardą jau bando saviaip interpretuoti (IV.7.17):

Pergubrius herkomme von Per gū berū, welches ein desiderativum, und so viel bedeut, alß „wollen durcharbeiten“ „etwas wollen durchnehmen“ alß bey betreybung des Ackers sagt man: perguberu dirwq „Ich will jetzo den acker durcharbeiten lassen“ ich fange jetzo an solchs zu thun, Item, pergubyk tq žemę i. e. „arbeit mir die Erde gutt durch“. Item, wenn man Teig kneten lest, sagt man ins gemein: pergubyk, iszgubyk man gerrai „Knete ihn woll durch“, „arbeit ihn woll durch“ etc.

[Vardas] *Pergubrius* kilęs iš *Per gū berū*, tai yra dezideratyvinis veiksmazodis, reiškiantis maždaug ‘norėti perdirbti, išdirbti’, ‘norėti ką nors pervaryti’, štai įdirbant dirvą sakoma: *perguberu dirvq* ‘noriu dabar lauką įdirbti’, ‘dabar imuosi to darbo’, taip pat *pergubyk tq žemę*, tai yra ‘pervaryk, įdirbk, man tą žemę gerai’. Taip pat

liepiant minkyti tešlą paprastai sakoma: *pergubyk, iszgubyk man gerai* ‘perminkyk ją gerai’, ‘perdirbk ją gerai’ ir t. t.¹³

Ir toliau (V.4.9) dar:

Ich habe mit grosser Curiosität gefragt, ob nicht jemandt das Wort Pergubrius gebraucht, meyne als einen Nahmen eines Abgottes, finde aber nur, daß sie in ihrem Gebeth das Wort paguberu gebrauchen, nemlich: Wieszpacie, Diewe, paguberu dabar lauka mana etc. pristok mus, i. e. Herr Gott, jetzt hebe ich an oder wil bearbeiten meinen Acker etc.

Labai smalsaudamas klausinėjau, ar kas nors vartoja žodį *Pergubrius*, turėdamas omenyje dievaičio vardą, bet sužinojau tik tiek, kad savo maldoje jie vartoja žodį *paguberu*, būtent: *Viešpatie Dieve, paguberu dabar lauka mana etc. pristok mus*, t. y. „Viešpatie Dieve, dabar pradedu arba ketinu įdirbti savo lauką“ ir t. t.¹⁴

Gotfrydas Ostermejeris „Kritinėse pastabose apie senųjų prūsų religijos istoriją“ (1775) jau bando interpretuoti moksliskai: „*Pergubrius*, pavasario dievas, iš *pergūbōti* ‘atgrąžinti, atgaivinti’. Tai dievas, kuris pavasarį atgaivina ir prikelia visa, kas žiemą buvo mirę“, o išnašoje prie *pergūbōti* paaiškinta: „Šis veiksmazodis randamas ‘Senųjų prūsų katekizme’ [1545], 2 skirsnis, Apaštalų darbai. *Wirst pergubons* reiškia ‘jis sugrįš’, pažodžiui – ‘bus atgal pargabentas’.“¹⁵ Paskui (1780) autorius dar priduria, kad „sembų veiksmazodis *pergubot* yra lietuviškas *pargabenti*“¹⁶. Veiksmazodžio **pergūb-* prūsų kalboje ištis būta (paliudyta būt. l. dalyvis *pergubuns* ‘atvykęs’), prūsų **gūb-* ‘vykti’ šaknies, kurią Vytautas Mažiulis kildina iš **gāb-* ‘vykti’ ir sieja su baltų *gāb-* / **gab-*, kuriai, be daugelio kitų žodžių, ištis priklauso ir lie. *gabenti*¹⁷.

Interpretacija susilaukė sekėjų. Antai Simonas Stanevičius savo „Lietuvių mitologijos aiškinime“ (ne anksčiau 1838) rašo: „*Pergrubrius*, *Pergubrius*, *Pergrubius* (augalų, žolių ir gėlių dievas). Nors visi tie trys vardai labai viens į kitą panašūs, tačiau dviejų pirmųjų, kurie paimti iš geresnių šaltinių, reikia laikytis, o tretįjį *Pergrubius*, tesantį tik Strykovskio veikale [kaip matėme, tai netiesa], galime atmesti. Prūsų katekizme (Hartknocho knygoje)

10 BRMŠ II: 306, 307, 312, 313; Marcelino Ročkos vertimas mano vos patikslintas, priderinant prie ką tik pateiktųjų. Plg. Bretkūnas 1983: 27, 28, 29.

11 BRMŠ II: 482, 493; Jono Pilypaičio vertimas mano šiek tiek patikslintas.

12 Jonynas 1984: 176.

13 PrtP III: 264, 265; vertė Jonas Kilius. Plg. BRMŠ III: 141, 255.

14 PrtP III: 500, 501; vertė Jonas Kilius. Plg. BRMŠ III: 183, 289; Balsys 2010: 74–75.

15 Ostermejeris 1996: 56.

16 Ostermejeris 1996: 93.

17 MžPKEŽ: 278–279, 697; žr. FrLEW: 126–127 ir kt.

randame: *pergubuns wirst* (turi ateiti, ateis). Atrodo, kad iš žodžio *pergubuns* yra kilęs vardas *Pergubrius*, galįs reikšti pavasario sugrįžimą, nes dievo *Pergubrijaus* šventė buvo švenčiama to metų laiko pradžioje. Dėl to vardas *Pergubrius*, kaip artimiausias žodžiui *pergubuns*, gali būti tikriausias.¹⁸ Būtų galima atsižvelgti ir į slavišką atitikmenį – veiksmąžodį **per-gvb-nŋti* ‘judinti, judėti’¹⁹. Deja, nors moksliskai grindžiama, ši interpretacija nepernelyg įtikinama nei fonetiškai, nei semantiškai.

Vokiečių kilmės latvis Gothardas Frydrichas Stenderis „Latvių kalbos gramatikoje“ (1783) vardą interpretuoja kitaip:

Pergruhbis der Gott des Frühlings, der alle in sich verschrenkte Knospen entwickelt und gleichsam ausbrütet. Sein Fest wurde um unsere Georgenzeit gefeyret. Pergruhbis ist gleichsam Perre-kruppis, Knospenhecker, von perreht brüten, hecken, und kruppis was krumm, klein und zusammen gebogen ist. (von krupt verschrumpfen.)

Pergrūbis – pavasario dievas, kuris išskleidžia visus tvirtai susiglaudusius pumpurus, tartum juos išperi. Jo šventė būdavo švenčiama maždaug apie mūsų šv. Jurgį. Žodis *pergrūbis* yra tarsi sudėtas iš *perē-krupis* ‘pumpurų išperėtojas’, iš *perēt* ‘perėti’ ir *krupis* ‘kas kumpas, mažas ir susilenkęs’ (iš *krupt* ‘susitraukti’).²⁰

Panašu, kad šis G. F. Stenderio *Pergrūbis* ir bus paakinęs atsirasti Daukanto *Pergrūdį*, kaip *grūdus perintįjį*.

Beje, šiuolaikinėje latvių kalboje, bent jau bendrinėje, veiksmąžodžio *krupt* lyg ir nėra, užtat yra lietuvių kalboje – tai *krūpti* ‘stingti, grubti’, *pa-krūpti* ‘kiek apstingti, pagrubti’²¹. O tai vėl sugrąžina mus prie vardo lyties *Per-grub-is* ir nurodo į kur kas geriau tinkantį čia lie. veiksmąžodį *grūbti*, apie kurį toliau.

Teodoras Narbutas savo „Lietuvių tautos istorijos“ pirmajame tome, skirtame lietuvių mitologijai (1835), *Pergrubį* pavertė moteriškosios lyties *Pergrube* (*Pergrubie*) ir rašė, jog tai esanti: „Pavasario, gėlių, daržų, žmogaus pastangomis gausinamų vaisių deivė. Kitaip vadinosi Grubytė (*Grubite*), nuo žodžio *Grubios* – gėlių ir vaismedžių sodas“; be to: „Iš kronikų žinoma, kad tos deivės šventė buvo švenčiama pavasari, kai tik nutirpsta

sniegas“; ir paskui dar, perpasakodamas M. Strykovskio žodžius apie tą šventę, priduria, esą „tuo metų laiku būdavo atnašaujamos aukos pirmajam dievams, o ypač *Pergrubei*, lietuvių *Florai*“, ir tų apeigų metu viršaitis kalbėjęs „maldą, prasi-dedančią žodžiais: *O! Wespocie Dewe musu Pergrubi etc.*, kurią mūsų kronikininkas taip verčia: ‘O mūsų viešpate, deive *Pergrube*, kuri nuvarai bjaurią žiemą, o teikiesi visoje žemėje auginti žolę, žalumynus ir gėles, prašome tave, kad mūsų pasėtus javus ir tuos, kuriuos sėsime, teiktumeisi dosniai padauginti, kad varpos didelės augtų, o visas rauges teikis pati sutrypti’“²².

Juzefas Ignacas Kraševskis, rašydamas apie senovės lietuvių tikėjimą (1847), trumpai apibendrinodamas T. Narbutą, dar šį tą romantiškai pridurdamas nuo savęs: „Gėlių ir pavasario deivė, kurią turbūt reikėtų jungti su Milda ir Lietuva, buvo *Pergrubie, Grubite*.“²³

Ir štai pagaliau Mikalojus Akelaitis, kilęs iš lietuviškai kalbėjusios ūkininkų šeimos, komentodamas Joachimo Lelevelio „Žemaičių ir lietuvių dievų sąrašą“ (1862), prie atitinkamo šio autoriaus sakinio (*Pergrubie, bogini wiosny, kwiatów, ogrodów, Grubite téż zwana* „*Pergrubė, pavasario, gėlių, daržų deivė, taip pat vadinta Grubyte*“) išnašoje pridūrė trumpą, bet esminę – su lietuviška tikrove pagaliau aiškiai susiejančią pastabą: *Grubtie, grumba, grubo (ver. imper.) kośniec, sztywnieć od mrozu, pirsztaj grumba, atgrubo, palce kośnieją, skośniały* „*Grubti, grumba, grubo* (beasmenis veiksmąžodis) ‘stirti, stingti nuo šalčio’, *pirštai grumba, atgrubo* ‘pirštai styra, sustiro’“²⁴.

Betgi vėl, Antonis Mežynskis minėtai Jono Lasickio knygelei skirtame darbe (1870) primena jos sakinį *Die Georgii sacrificium faciunt Pergrubrio. qui florum, plantarum omnique germinum deus creditur* „Jurgio dieną jie aukoja *Pergrubriui*, laikomam gėlių, augalų ir visų vaisių dievu“, ir daro išvadą: „Kadangi čia kalbama apie *germen* = le. *ziarno* [‘grūdas’] (tos pačios šaknies), tai vietoj *grubrius* skaitau *grudius* arba *grudzius*, nuo *grudas* ‘ziarno’, o *per* nuo šaknies *per* ‘apvaisinti’, taigi *Pergrudius* arba *Pergrudzius* – grūdų apvaisintojas.“²⁵ Vadinas, *Pergrubrius* lietuviškai būtų *Pergrūdis* ar *Pergrūdžius* – visai kaip S. Daukanto, tik jo neminint. Daukantišką vardo skaitymą vėliau

18 Stanevičius 1967: 257; žr. Balsys 2010: 76.

19 Херей-Шиманьска 2003: 74.

20 BRMŠ IV: 199, 206; sekant Alfonso Tekoriaus vertimu. Žr. Šmitas 2004: 110.

21 LKŽ VI: 721.

22 Narbutas 1998: 132, 133, 327; vertimas Rimanto Jaso. Žr. Balsys 2010: 75, 77.

23 LM I: 209.

24 Lelewel 1863: 472; vertimas mano (le. *kośniec* – veikiausiai vietinė rytų slavų kilmės tarmybė, plg. ru. *коснеть* ‘stingti, stirti’). Žr. Stanevičius 1967: 605; Balsys 2010: 75.

25 Mierzyński 1870: 30, žr. 25, 35.

buvo perėmęs ir Balys Buračas. Pasak jo, senovės lietuviai, supjovę pirmą pėdą, „dėkoja derliaus dievui Pergrūdžiui, kad gerai javus užaugino“²⁶.

Lietuvos totorių šeimoje gimęs Jonas Krečinskis, rašydamas apie „Pagoniškas lietuvių dievybes“ (1885), vardą interpretavo visai į kitą pusę: „Tvirtuose žemaičiai kartais stato didelius iš vytelių pintus krepšius, kurie vadinami *gurbais* (doklais), o vieta po krepšiu – *pagurbiu*, pavadinimas kilęs iš žodžio *gurbis*; šiuos pavadinimus metraštininkai priskiria žemaičių dievybėms, vadinamoms *Pergrube*, *Pergrubia*. Pasak Narbuto, dievaičiui *Pergrubijui* buvę patikėti sodai ir gėlynai. Narbuto aiškinimu, dievaitė *Pergrubė* dar buvusi vadinama *Grubyte*, iš žodžio *grubas* ‘sodas, gėlynas’. Šiuo atveju, kaip ir kitais, prasikiša Narbuto lietuvių kalbos nemokėjimas, todėl žodžiai ir buvo iškraipyti. Žodžio *grubias* tiek galūnė, tiek prasmė yra nelietuviškos.“²⁷ Prasmė prasme, bet pati T. Narbuto intuityviai nustatyta ir M. Akeičio patikslinta šaknis kaip tik lietuviška ir, kaip netrukus pamatysime, veikusiai teisinga.

Pranė Dundulienė, rašydama „Senovės lietuvių religijos klausimu“ (1969), žinoma, nepraleido progos pasigauti T. Narbuto išlaužtos iš piršto moteriškosios dievo lyties: „Žolių ir vasarojaus dievas buvo *Pergrubė*“, arba „gėlių ir žiedų dievybė *Pergrubė*, kuri buvo vaizduojama jauna ir gražia mergina ilgais palaidais plaukais, su gėlių vainiku.“²⁸ O paskui savo pramanų knygoje „Pagonybė Lietuvoje: Moteriškosios dievybės“ vardą jau interpretavo kitaip, nors nenuosekliai: „Senovės lietuviai anksti pavasarį garbino deivę *Pergubrę*, kuri rašytiniuose šaltiniuose vadinama dievu *Pergrubiu* (*Pergrubii*, *Pergrubrij*, *Pergrubrium*, *Pergrubrius*)“; todėl, kad „M. Pretorijus tą dievybę vadina *Pergubrijumi* ir laiko ją pirmųjų pavasarinį žemės darbų dievybę. Šį žodį jis sieja su pirmuoju žemės dirbimu – *pergubrijimu* dirvos (*perguberu dirva*, *pergubryk*, *išgubryk man gerai*) M. Pretorijaus pateiktoje maldoje *O viešpatie dieve mūsų Pergubri*. Žodis *Pergubris* artimas lietuvių žodžiui *gubrys*, *gubriuota dirva*. Tokią dirvą įdirbdavo bei išlygindavo kapliu ir medine kūle. Iš to, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad pirmųjų žemės darbų dievybė vadinosi *Pergubre* ir galėjo būti moteriška deivė kaplinės žemdirbystės laikais. Pagrindinė jos funkcija buvo gerai išgubrintoje dirvoje dauginti žalumynus, vėliau – žiedus“; kita vertus, „Nočios apylinkėje, T. Nar-

buto surinktomis žiniomis, ši deivė dar buvo vadinama *Grubyte* (*gruba* apie Nočią vadintas gėlių ir vaismedžių daržas)“; taigi: „Deivės *Pergubrės* garbei lietuvis moterys įrenginėjo gražius darželius, kuriuose augino gėles.“²⁹

Esminius šaltinius apie *Pergrubrijų* straipsnyje „Baltų mitologijos pastabos“ (1972) neversdamas pristatė ir išnagrinėjo Vladimiras Toporovas, paties dievavardžio vis dėlto niekaip neinterpretuodamas³⁰. Nors vėliau drauge su Viačeslavu Ivanovu jie buvo iškėlę mintį apie galimą vardo sąsają su lie. *grubūs* ‘sugrubęs, sustingęs’, ‘nelygus’, ‘stambus, rupus’, *grublūs* ‘šiurkštus, nelygus’, *grūblas* ‘nelygumas, surambėjimas, grubumas; gurvolis’³¹.

Ambraziejus Jonynas knygoje „Lietuvių folkloristika iki XIX a.“ (1984) primena J. Lasickio žinią, ypač apie aukojant *Pergrubiui* dainuotą dainą („Tu nuveji žiemą, tu gražini pavasario mielumą, per tavę laukai ir sodai žydi, per tavę girios ir miškai sužaliuoja“, žr. aukščiau), ir daro išvadą:

Minėtoji daina buvo giedama „Jurgio dieną“. Jurginės po krikščionybės įvedimo atstojo atitinkamą pagoniškąją šventę („Tokių papročių dar ir dabar daugely vietų žmonės tebesilaiko“) ir liaudies tradicijoje išliko kaip pavasario, gyvulių išginimo šventė, kuria buvo pažymimas gamtos atbudimas. Dainos, kurios turinį papasakojo Jonas Malecijus [Maleckis-Sandeckis] ir pakartojo J. Lasickis, nežino spausdinti ir rankraštiniai šaltiniai. Tačiau žinomos Jurginių dainos, kuriomis kreipiamasi į Jurgį (Jurją), raginant paimti raktus, atrakinti žemę, ją sušildyti, paleisti rasą, žolę... Minimos dainos savo turiniu kiek primena Jono Malecijaus, J. Lasickio perpasakotąją. Nurodymas dainą *Pergrubrijui* dainavus per Jurgines leidžia manyti, kad kalbama apie kalendorinių apeigų dainą, kuri XVI a. buvo įaugusi žmonių buityje.³²

Zigmas Zinkevičius „Lietuvių kalbos istorijoje (II)“ (1987) tik patvirtina, kad: „Vardo kilmė neaiški.“³³

Marija Gimbutienė knygoje „Baltų mitologija: Senovės lietuvių deivės ir dievai“ (1989), primusi, kad „Jurgis atrakina žemę, žolė pradeda

26 Buračas 1993: 63.

27 LM I: 324–325.

28 LM III: 186, 200; žr. Balsys 2010: 77.

29 Dundulienė 1989: 100.

30 Toporov 1972: 291–295, 303–304, 308; Toporov 2000: 13–16, 24–26, 28.

31 MHM II: 302; žr. Laurinkienė 1996: 79, išn. Žodžių reikšmės mano pridurtos pagal LKŽ III: 650, 651, 652.

32 Jonynas 1984: 102. Dainos mūsų jau aptartos Razauskas 2026: 20–23.

33 ZnLKI II: 94.

želti, žaliuoti“, irgi šv. Jurgį, anot jos, atstojančią „pavasario Dievą“, sutapatina su Pergrubiu: „Sūduviai ši pavasario Dievą, kuris leidžia žolę ir lapus, vadino Pergrubiu.“³⁴

Bene svariausių žodį aiškindamas Pergrubio vardą tarė Algirdas Julius Greimas knygoje „Tautos atminties beieškant“ (1990):

Perkūnas pavasarį laikomas pavasario pranašu ir gamtos atgaivintoju (J. Balys); ši plačiai paliudyta ir iki XX a. išsilaikiusi Perkūno funkcija turi tačiau du konkurentus. Tai, visų pirma, dievaitis *Pergrubis*, visų XVI a. autorių gerai pažįstamas, kurio garbei keliama pavasario šventė. Ši šventė betgi vyksta, pagal Maletijų [Maleckį] ir Lasicijų [Lasickį], per Jurgines (23 balandžio), kurių patronas yra labai populiarius šv. Jurgis. Taigi, pavasarinio Perkūno, Pergrubio ir šv. Jurgio tarpusavio santykių, jų homologacijos, subordinacijos ir istorinės substitucijos problemos yra realios, jas ir reikia pirmiausia bandyti spręsti. [...] *Pergrubis*. Jo vardo etimologija – transparentiška. *Grubas* (LKŽ) – juk tai paprasčiausias gruodas, nuo šalčio sukiėtėjusi žemės luoba, susidariusi sušalusio vandens – pašalo – dėka. Pirmasis Perkūnas, kaip matėme, išvaro šį paskutinį pašalą, persmeigdamas žemės grubą: taigi, iš pirmo žvilgsnio, ne tik šio dievaičio veikla – grubo pervėrimas ir žemės atidarymas – yra aiški, bet ir jo vardas – *Pergrubis* atrodo tik kaip specializuoto pavasarinio Perkūno epitetas, nusakantis šią būdingą funkciją. (Pastaba. Gausūs šio teonimo variantai: *Pergrubius*, *Pergubrius*, *Pergrubrius* lengvai išaiškinami fonetiniais pakitimais, kuriuos sukėlė dviejų priebalsių *r* – *r* susidūrimas vieno skiemens pabaigoje ir kito pradžioje – įvyko disimiliacija.) [...] Matome tad, kad lietuviškosios Jurginės (23 balandžio), kuriose randame suplaktas į krūvą ir romėniškas *Cerialia* (19 balandžio) – žemdirbystės šventę, ir *Parilia* (21 balandžio) – gyvulių dieną, leidžia susidaryti pakankamai ryškų šv. Jurgio – pavasario pranašo – portretą, kurį reikia griežtai skirti nuo jo, kaip gyvulių globėjo ir vilkų valdovo, vaidmens. Iš kitos pusės, trijų mūsų nagrinėjamų mitinių būtybių – Perkūno, Pergrubio ir švento Jurgio – funkcijų tapatumas ir jas vaizduojančių figūratyvinių priemonių panašumas verčia mus žiūrėti į šv. Jurgį kaip į Pergrubio krikščioniškąją substitutą, tuo labiau, kad jau XVI a. Pergrubio šventė nebesekė, atrodo, pirmojo Perkūno kaprizingų pasireiškimų, o buvo sutapatinta, kaip minėjome, su Jurginėmis.³⁵

Pergrubio, pavasarinio Perkūno ir šv. Jurgio tarpusavio ryšį palaikė ir Nijolė Laurinkienė savo knygoje „Lietuvių dievas Perkūnas“ (1996):

Išskirtina, kad minėtuose istoriniuose veikaluose paliudytas Perkūno ryšys su Pergrubrijaus švente. Tikriausiai tai – ne atsitiktinis faktas. Ši sąsaja jau buvo konstatuota A. J. Greimo. Abu dievai „nuvydavę žiemą“, paskatindavę augalų žaliavimą bei augimą. Tai teigiama M. Strykovskio veikale pateikiamomis maldomis Perkūnui ir Pergrubriui. Pabrėždamas šių dievų kai kurių veiklos sferų panašumą, A. J. Greimas daro išvadą, kad vis dėlto jie yra skirtingi dievai. Iš tiesų gal tai ir nėra tapatūs dievai. Tačiau tikriausiai jie buvę artimi, glaudžiai susiję mitiniai personažai. Tai demonstruojančiu argumentu reikėtų laikyti ir faktą, kad, kaip teigia J. Lasickis ir J. Melecijus [Maleckis-Sandekis], Pergrubrijaus šventė buvo švenčiama per Šv. Jurgį, kurio ryšys su Perkūnu nekelia jokių abejonių.“³⁶

Paskutines abejones dėl šių mitinių veikėjų tapatumo padėtų išvaikyti bendra teorinė dievų (ne)tapatumo samprata, nuodugniau mūsų jau išnagrinėta kitur³⁷. Trumpai tariant, kadangi nėra ir negali būti griežtos ribos tarp dievybės vardo ir epiteto (eponimo), tai dievų (ne)tapatumo klausimas visuomet svyruoja tarp dviejų subjektyvių kraštutinių: 1) pageidavimo už kiekvieno dievavardžio matyti atskirą dievybę ir 2) polinkio visus dievavardžius laikyti vieno Dievo apraiškų vardais ar tiesiog atitinkamais epitetais. Tad į mums rūpimą klausimą būtų galima atsakyt taip: žinoma, pavasarinis Perkūnas, Pergrubis ir šv. Jurgis – tai vis tos pačios dievybės skirtingi pavadinimai, bet kadangi jie skirtingi, vadinasi, atskleidžia ją bent kiek kitu kampu, bent kiek skirtingas jos apraiškas ar veidus.

Gal paminėtina, kad lytį *Pergrubius* (taigi nebyliai ir sąsają su žodžiu *grubas*) palaikė Michailovas straipsnyje „Kristijono Knautės mišrus slavų ir baltų panteonas“ (*Das „Gemischte“ slawisch-baltische pantheon von Christian Knauthe*, 1995)³⁸.

Rimantas Balsys pateikia minėtų tyrimų santrauką: „Pergrubriaus, Perkūno ir šv. Jurgio sąsajas yra išvelgę A. J. Greimas, N. Laurinkienė, Pr. Skardžius [?]. Perkūno ir Pergrubio tapatumą, A. J. Greimo manymu, lemia tai, jog abu jie nuveja žiemą ir apšvarina žemę; abiejų dėka žolė

34 Gimbutienė 2002: 90.

35 Greimas 1990: 453, 454, 457; žr. Balsys 2010: 75.

36 Laurinkienė 1996: 78–79.

37 Razauskas 2016c: 6–19.

38 Mikhailov 1998: 99.

ima želti, medžiai sprogti ir miškai žaliuoti; abu skatina javų augimą (jau pasėtą, t. y. žiemkenčių, ir sėsimų, t. y. vasarojaus). Dėl tų pačių priežasčių Perkūnas bei Pergrubrius tapatinamas ir su šv. Jurgiu – vienu populiariausių Europos šventųjų, kuris, įvedus krikščionybę, tam tikra dalimi užėmė net kelių lietuviškųjų dievybių vietą ir perėmė jų funkcijas.³⁹

Tiesa, paskui dar būta bandymo šaknyje *grub-* įžvelgti pirminę *grab-* ir susieti Pergrubį su Italijos bei pietų slavų atitinkama mitine leksika bei vietovardžiais⁴⁰. Bet paprastesnių sąsajų su lietuvių kalba akistatoje toks bandymas atrodo dirbtinokas.

Apibendrinant, šaltinių minimose dievavardžio lytyse (*Pergrubrius*, *Pergrubius*, *Pergubrius*) neišvengiamai įžvelgiamas priešdėlis *per-* ir šaknis *grub-* (dažniausiai), *gubr-* arba *gurb-* (rečiausiai).

Pirmosios iš šių šaknų, kaip jau seniai pastebėta, pradedant M. Akelaičiu, lietuvių kalboje yra žodžiai *grubà*, *grūbas* ‘gruodas’ (ir kartais šiaip ‘kupstas’); *grubėnti* ‘bildant važiuoti, eiti grubiu, nelygiu keliu, gruodu’; *su-grubėti* ‘sustangrėti’ (= ‘sustingti’); *grūbežis* ‘sušalęs purvas, gruodas’; *grūbstas* ‘sudžiūvusios žemės gabalas, grumstas’; *grūbtas* ‘sudžiūvęs žemės gabalas, grumstas, šiaip koks gniužulas’ (= kas su-gniaužta, sutverta); *grūbti* ‘stingti, darytis grubiam, negraibščiam, nejautriam, nemikliam (nuo šalčio, nuo senatvės...)’; *grubūs* ‘sugrubęs, sustingęs’, ‘nelygus’, ‘stambus, rupus’, *grūbzlas* ‘mažas sušalusios žemės, gruodo gabalas, grumstas, grubtas’ ir pan.⁴¹

Bildėjimas važiuojant gruodu palygintinas su Perkūno bildėjimu, jam riedant ratuose per dangaus akmenis⁴²; šaltis, sušalimas ir *grúodas* ‘sušalęs purvas, sušalusi žemė’, ‘stipri šalna’⁴³ mena žiemos sąstingį; sudžiūvusi žemė – irgi sustingusi, tik paprastai ne nuo šalčio, o nuo karščio ir sausros, bet vis tiek *susitvėrusi*, *su-tverta*⁴⁴. Negana to, *grúodas* yra vienos šaknies su žodžiu *grūdas* (prisiminkime Daukanto *Pergrūdį*) ir galiausiai su veiks-

mažodžiais *gr(i)audėti*, *gr(i)austi*⁴⁵, taigi – vėl su Perkūnu.

Tad dievavardžio interpretacija *Per-grubis* būtų pati įtikimiausia, mums šiuo atveju itin tinkama, nes reikštų jį *per-galint grubą*, gruodą, kaip kad žiemos sąstingį pergali, sutriuškina, atitirpdo, paleidžia lietus, taip šalčio *su-tvėrimą iš-tverdamas*, pavasarinis Perkūnas, žoles ir lapus paleisdamas žaliuoti „pavasario [d]ievas“, kurio vieton ir įsispraudė šv. Jurgis.

Gal verta šiaip jau atsižvelgti ir į šaknį *gurb-* su jai atstovaujančiais žodžiais *gu̯r̥bas* ‘pintinė, krepšys’ ir ‘ėdžia’, ‘atskirta tvarto dalis smulkesniems gyvuliams (avims, paršiukams, veršiukams), gardas’, ‘tvartas, kūtė’, ‘narvas (žvėrimas)’; *gu̯rbti* ‘tarpiti, gerai augti’, bet it ‘skursti, netarpiti’; *gurbūs* ‘vešlus, gerai augantis’ ir pan.⁴⁶ Labai norint, išties ir *Per-gurbis* tikėtų prie pavasarinio augalų suvešėjimo bei gyvulių išginimo iš tvartų. Pavyzdžiui: *Kai pirmą kartą piemuose gena pavasarį gyvulius laukan, šeimininkas turi rykšte pagrasinti piemeniui, kad gyvulių nepamestų; parginus namo rykštę vakare pakišt gurban – per visą vasarą gyvuliai sugrįš namo* (Palėvenis)⁴⁷. Dar plg. užkalbėjime gurban siunčiamą gyvatę: *Aukseli ir sidabrėli, eik gurban gulti! Saulė eina, mėnuo eina – niekam iškados [žalos] nedaro. Eik gurban gulti! Šventa Marija*.⁴⁸

O štai šaknies *gubr-* / *gūbr-* žodžiai *gūbras* ‘supiltas kalnelis, pakilesnė vieta, kalva, kaukaras’, *gūbrys* ‘pakilimas, kalnelis, kauburyš’, ‘kalno viršūnė’, ‘kupra, nugara, kūbrys’ ir vediniai⁴⁹ menkiausiai atitinka šaltiniuose nusakytas šios dievybės ypatybes, tad šitoks *Per-gubris* savo vardu išvis vargiai sietųsi su pavasariu. Negelbėtų nė *gābras* ‘pikta dvasia, siaučianti pūgos metu’⁵⁰, jei kas bandytų pritempti.

Be aptartųjų, esama dar kelių pretendentų į šv. Jurgio pranokėjus. Anot Jono Balio, krikščionių šventieji Lietuvoje, be kita ko, „pavadavo senuosius dievus. Taip Laimą pavadavo Marija, Žemėpatį – šv. Jurgis, Perkūną – šv. Petras ir t. t.“⁵¹

39 Balsys 2010: 77.

40 Blažek, Běťáková 2014: 345–356.

41 LKŽ III: 649–652.

42 Razauskas 2024: ypač 48–50.

43 LKŽ III: 671.

44 Razauskas 2018: 13–14.

45 FrLEW: 168, 173; SmSEJL: 199, 205, 206; Derksen 2015: 187, 190, 191; ALEW: 413, 425, 427–429; ypač Savukynas 2025: 52 ir plačiau 49–54 su mitiniais argumentais ir gausiomis semantinėmis paralelėmis.

46 LKŽ III: 741–743.

47 Elisonas 1932: 153, Nr. 1876.

48 Elisonas 1931: 103, Nr. LVI.

49 LKŽ III: 690–691.

50 LKŽ III: 6.

51 Balys 1993: 11–12.

Jau Dionizas Poška buvo iškėlęs Ganiklio kandidatūrą: „Lietuvių ir žemaičių buvo garbinamas tas pats ganiavos dievaitis Ganiklis (nuo lietuviško žodžio *ganykla*). Tas dievaitis pas mus, t. y. Lietuvoje ir Žemaičiuose, iki šiolei liaudies yra gerbiamas ir atmenamas, tačiau dabar krikščionys tą galvijų, arklių ir įvairių kitų gyvulių valdymą atidavė šventajam Jurgiui, kurio garbei kasmet balandžio mėn. 23 d. neša į bažnyčią aukoti veršiukus ir kitokias aukas.“⁵²

Poškos neminėdamas pastaraisiais laikais jam pritarė Rimantas Balsys: „Palyginę XVI a. Ganikliui skirtus aukojimus ir XVIII–XIX a. pradžios Jurginių papročius, matome, jog tiek ikikrikščioniškajam Ganikliui, tiek krikščioniškajam Jurgiui skirtos apeigos (auka, aukos paskirtis, vieta) beveik visiškai sutampa. Dar daugiau – šios apeigos beveik nesiskiria nuo romėnų laukų, miškų, ganyklų ir gyvulių dievui Faunui skirtų švenčių turinio.“⁵³

Atkreipkime dėmesį į aukas ir aukojimą šv. Jurgiui, kuris iš esmės liudija jį vogčia tebesant dievą, tebesuvokiamą esant dievą. Pasak M. Gimbutienės: „Ryškus ikikrikščioniškų laikų palikimas yra išskirtinai gausus aukojimas šv. Jurgiui. Per Jurgines į bažnyčią neša visokius valgius, ypač kiaušinius ir pieno produktus, sudeda jų kalnus prie šv. Jurgio altoriaus arba paveikslo. Kai kur tuos aukoms skirtus valgius pirma apnešdavo apie savo lauko ežias, ir tik tada eidavo aukoti šv. Jurgiui į bažnyčią.“⁵⁴

Vien iš paties aukojimo nėra aišku, kurio būtent dievo aukas šv. Jurgis pasisavino, bet galime būti tikri, jog tai „pavasario dievas“.

NELIETUVIŠKA ASMENVARDŽIŲ RAŠYBA

Akelaitis, Mikalojus = le. Mikołaj Akielewicz
Bretkūnas, Jonas = vok. Johannes Bretke, Bretkuis ir kt.
Gvanjinis, Aleksandras = Alexander Guagnini
Hartknochas, Kristoforas = Christophorus Hartknoch
Ivanovas, Viačeslavas = Вячеслав Всеволодович Иванов,
Vjačeslav V. Ivanov, ang. Vyacheslav V. Ivanov
Knautė, Kristijonas = Christian Knauthe
Kraševskis, Juozapas Ignatas = Józef Ignacy Kraszewski
Krečinskis, Jonas = le. Jan Kreczyński, ru. Иван Кречинский
Lasickis, Jonas = le. Jan Łasicki, lo. Joannes Lasicius, Lasitius
Maleckis-Sandeckis, Jonas = le. Jan Malecki, lo. Joannes Maletius

52 Poška 1959: 361, plg. 360; LM I: 46.

53 Balsys 2010: 176.

54 Gimbutienė 2002: 92; gausių pavyzdžių žr. Balys 1993: 168–170 ir kitur.

Mežynskis, Antonis = Antoni Mierzyński
Michailovas, Mikalojus (taip lietuviškai vardą tarė jis pats) = Николай Михайлов, ang., vok. Nikolai Mikhailov
Narbutas, Teodoras = le. Teodor Narbutt
Ostermejeris (Ostermejeris), Gotfrydas = Gottfried Ostermeyer
Poška, Dionizas = le. Dionizy Paszkiewicz
Pretorijus, Matas = lo. Matthaeus Praetorius, vok. Matthäus Prätorius
Stanevičius, Simonas = le. Symon Staniewicz
Stenderis, Gothardas Frydrichas = la. Gothards Fridriks Stenders, vok. Gotthard Friedrich Stender
Strijkovskis, Motiejus = le. Maciej Strykowski, lo. Matys Stricovius, Strycovius
Toporovas, Vladimiras = Владимир Николаевич Топоров

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- ALEW = *Altltauisches etymologisches Wörterbuch*, Version 1.1. Unter der Leitung von Wolfgang Hock und der Mitarbeit von Elvira-Julia Bukevičiūtė und Christiane Schiller. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin, 2019.
- Ališauskas 2012 = Vytautas Ališauskas. *Jono Lasickio pasakojimas apie žemaičių dievus*. Vilnius: Aidai, 2012.
- Balys 1993 = Jonas Balys. *Lietuvių kalendorinės šventės: Tautosakinė medžiaga ir aiškinimai*. Vilnius: Mintis, 1993.
- Balsys 2010 = Rimantas Balsys. *Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos iki prietaro*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2010.
- Blažek, Běťáková 2014 = Václav Blažek, Marta Eva Běťáková. Prussian **Grubrius* 'god of spring and vegetation' in perspective of the Italic pantheon. // *Baltistica*, XLIX (2). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
- Bretkūnas 1983 = Jonas Bretkūnas. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mokslo, 1983.
- BRMŠ II = *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, II: XVI amžius. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001.
- BRMŠ III = *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, III: XVII amžius. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- BRMŠ IV = *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, IV: XVIII amžius. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Buračas 1993 = Balys Buračas. *Lietuvos kaimo papročiai*. Parengė Albinas Degutis, Vidmantas Jankauskas, Vacys Milius. Vilnius: Mintis, 1993.
- Derksen 2015 = Rick Derksen. *Etymological Dictionary of the Baltic Inherited Lexicon*. Leiden–Boston: Brill, 2015.
- DkR I–II = Simonas Daukantas. *Raštai*, I–II. Sudarė V. Merkys. Vilnius: Vaga, 1976.
- Dundulienė 1989 = Pranė Dundulienė. *Pagonybė Lietuvoje: Moteriškosios dievybės*. Vilnius: Mintis, 1989.
- Elisonas 1931 = Jurgis Elisonas. Mūsų krašto ropliai (*reptilia*) lietuvių folkloro šviesoje. // *Mūsų tautosaka*, III. Kaunas, 1931.
- Elisonas 1932 = Jurgis Elisonas. Mūsų krašto fauna lietuvių tautosakoje. // *Mūsų tautosaka*, V. Red. prof. V. Krėvė-Mickevičius. Kaunas, 1932.
- FrLEW = Ernst Fraenkel. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, I–II. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag–Göttingen:

- Vandenhoeck & Ruprecht, 1962–1965. (Puslapių numeravimas išsisinis.)
- Gimbutienė 2002 = Marija Gimbutienė. *Senovės lietuvių dievės ir dievai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002.
- Greimas 1990 = Algirdas Julius Greimas. *Tautos atminties bei ieškant; Apie dievus ir žmones*. Vilnius: Mokslo–Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1990.
- Jonynas 1984 = Ambraziejus Jonynas. *Lietuvių folkloristika iki XIX a.* Vilnius: Vaga, 1984.
- Kudirka 1997 = Juozas Kudirka. *Jurginės*. Kaunas: Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai, 1997.
- Lasickis 1969 = Jonas Lasickis. *Apie žemaičių, kitų sarmatų bei netikrų krikščionių dievus*. Vilnius, 1969.
- Laurinkienė 1996 = Nijolė Laurinkienė. *Senovės lietuvių dievas Perkūnas: kalboje, tautosakoje, istoriniuose šaltiniuose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996.
- Lelewel 1863 = Joachim Lelewel. *Spis bogów Żmudskich i Litewskich*. // *Polska dzieje i rzeczy jej rozpatrywane przez Joachima Lelewela*, t. V. Poznań, 1863.
- LKŽ I–XX = *Lietuvių kalbos žodynas*, I–XX. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1956–2002.
- LM I = *Lietuvių mitologija*, I. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius: Mintis, 1995.
- LM III = *Lietuvių mitologija*, III. Sudarė Norbertas Vėlius ir Gintaras Beresnevičius. Vilnius: Mintis, 2004.
- Mierzyński 1870 = Antoni Mierzyński. *Jan Łasicki: źródło do mytologii litewskiej*. Kraków, 1870.
- Mikhailov 1998 = Nikolai Mikhailov. *Baltische und slawische Mythologie: Ausgewählte Artikel*. Madrid: Actas, 1998.
- MŽPKEŽ = Vytautas Mažiulis. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2013.
- Narbutas 1998 = Teodoras Narbutas. *Lietuvių tautos istorija, I: Lietuvių mitologija*. Vilnius: Mintis, 1998.
- Ostermejeris 1996 = Gotfrydas Ostermejeris. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.
- Poška 1959 = Dionizas Poška. *Raštai*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959.
- PrtP III = Matas Pretorijus. *Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla*, III. Parengė Ingė Lukšaitė, vertė Jonas Kilius. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2006.
- Razauskas 2018 = Dainius Razauskas. *Daukanto Perūnas*. // *Liaudies kultūra*, 2018, Nr. 5.
- Razauskas 2024 = Dainius Razauskas. *Dangaus akmenys, uolos ir kalnai*. // *Būdas*, 2024, Nr. 6.
- Razauskas 2026 = Dainius Razauskas. *Atidaryta žemė, paleisti želmenys: Jurginių vaizdiniai ir jų mitinė prasmė*. // *Būdas*, 2026, Nr. 2, p. 17–29.
- San'ko 2010 = Siargiejus San'ko. *Legendinis Litvas indoeuropietiškojo dvynių mito baltarusiškajame kontekste*. // *Liaudies kultūra*, 2010, Nr. 3.
- Savukynas 2025 = Virginijus Savukynas. *Perkūno girtos, arba malimo mitologija*. // *Būdas*, 2025, Nr. 4.
- SmSEJL = Wojciech Smoczyński. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Wilno: Uniwersytet Wileński, 2007.
- Stanevičius 1967 = Simonas Stanevičius. *Raštai*. Vilnius: Vaga, 1967.
- Šmitas 2004 = Pēteris Šmitas. *Latvių mitologija*. Vilnius: Aidai, 2004.
- Toporov 2000 = Vladimir Toporov. *Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai: Rinktinė*. Sudarė Nikolai Mikhailov. Vilnius: Aidai, 2000.
- ZnLKI II = Zigmas Zinkevičius. *Lietuvių kalbos istorija, II: Iki pirmųjų raštų*. Vilnius: Mokslo, 1987.
- МНМ II = *Мифы народов мира: Энциклопедия*, II. Главный редактор А. С. Токарев. Москва: Советская энциклопедия, 1982.
- Топоров 1972 = Владимир Николаевич Топоров. *Заметки по балтийской мифологии*. // *Балто-славянский сборник*. Москва: Наука, 1972.
- Херей-Шиманьска 2003 = К. Херей-Шиманьска. *Славянское *gonositi(sę)*. // *Этимология 2000–2002*ю Москва: Наука, 2003.

THE „GOD OF SPRING“ *PERGRUBRIUS*

Dainius RAZAUSKAS

Present article directly continues the previous one, “St. George – the ‘God of Spring’: Origin of the Image of St. George and its place in the Mythical Matrix”, which was prematurely announced to complete a cycle of articles on S. George’s day customs in regard of mythology. It concerned with the so called “legend of St. George” about him defeating the dragon and its mythical origins in mythology and folklore, and in this context St. George finally surfaced as a Christian substitute for some “god of spring” connected with particular “spring mythology” (indicated by the very English word *spring* meaning ‘source, fount’, i. e. flowing water after the winter stagnation). That article ended discussing fonetic contamination of the name of St. George in Slavic languages with the words of roots *jar-* and *jur-*, having a vivid semantics of spring too, and the corresponding Lithuanian spring festivity and mythical personage representing spring, *Jorė*. As a matter of fact, there is yet another applicant for the role of the “god of spring” in Baltic and Lithuanian mythology, the so-called *Pergrubrius*, *Pergrubius*, or *Pergubrius*. That’s him this article is dedicated for. In it, all the main sources and studies that present and interpret the mentioned divinity are surveyed and their interpretations assessed. The one thing is out of doubt, anyway: this *Pergrubrius* is really a “god of spring” and, consequently, cannot be evaded examining the “spring mythology”.